

Detta avsnitt behandlar problematiken med anlagd brand, dess faror och konsekvenser. Avsnittet tar upp juridiska aspekter, vikten av att larma 112 samt autentiska berättelser som kan användas som diskussionsunderlag alternativt rollspelsmaterial.

Kunskapsmål

Efter att ha gått igenom avsnittet ska eleverna:

- Veta faran med att "leka" med eld, en liten eld kan snabbt bli en stor brand.
- Veta att "lek" med eld är en vanlig brandorsak.
- Veta att de ska larma även om det är de själva som orsakat branden.
- Vara medvetna om konsekvenserna av "lek" med eld och anlagd brand.
- Veta att det är ett allvarligt brott att anlägga bränder.

Diskutera i klassen

Gruppträck, nyfikenhet och sysslöshet är faktorer som spelar in vid anlagd brand. Ungdomar tänker inte alltid på vilka konsekvenser eldlek kan ge.

Har du koll? Anlagd brand

Här följer förslag till diskussionsfrågor att arbeta med:

- Varför "leker" en del ungdomar med eld/anlägger brand?
- Vad skulle du göra om du ser någon som tänder eld på något på skolan/annan plats?
- Vad skulle du göra om din kompis föreslår att ni ska tända eld på något?
- Hur tror du den som anlagt en brand känner sig?
- Vem kan bli ersättningsskyldig?
- Förutom straff man kan dömas till, kan det få andra konsekvenser?
- Har du "lekt" med eld någon gång? Berätta.
- Allt som förstörts i bränder går inte att ersätta. Vad är oersättligt för dig?

Glöm inte att prata med eleverna om hur viktigt det är att larma även om de själva råkat starta branden!

Räkneuppgift

Var fjärde brand i Sverige beror på att någon tänt på med flit och kallas då för anlagda bränder. De kostar ca 1 miljard (1000 000 000) kronor varje år. Det är mycket pengar som kan användas till något roligare. Låt säga att en mountainbike kostar 5000 kronor. Hur många sådana skulle man kunna köpa för pengarna istället?

Svar på frågan är: 200 000 stycken mountainbike cyklar.

Värderingsövningar

”Fyra hörn”

Ledaren berättar om en situation eller ger ett påstående som avslutas med en fråga. För att ta ställning ges fyra alternativ till svar. Ett av hörnen har alltid ett öppet alternativ, dvs. det finns inte något formulerat svar.

Deltagarna uppmanas att gå till det hörn som stämmer bäst utifrån hur de känner eller tycker. Några elever från varje grupp får berätta hur de resonerat och varför de valt just det hörnet.

Hörnövning 1

Jag tror att de som anlägger bränder gör det för

1. att få uppmärksamhet
2. för att de är uttråkade
3. för att protestera mot något
4. annat alternativ

Här är det viktigt att eleverna får diskutera fritt kring vad de tror är orsaken till att en del anlägger bränder. Det finns inget rätt svar.

Hörnövning 2

Du har varit hos en kompis och på vägen hem passerar du en mataffär som stängt för kvällen. På baksidan av affären står en container full med tomma kartonger. Du ser att någon springer därifrån och att det brinner i containern. Personen har tänt på en av kartongerna. Elden sprider sig snabbt och snart är hela containern övertänd. Snart kommer branden att sprida sig till affären. Vad gör du?

1. springer därifrån och hoppas att någon annan ska larma 112
2. ringer 112 så fort som möjligt

3. springer fram och försöker släcka branden själv
4. annat alternativ

Här är det viktigt att eleverna förstår att de ska ta eget ansvar och genast larma 112. De ska inte försöka släcka en sådan brand själva.

”Heta stolen”

Eleverna sitter på varsin stol i en ring. En stol är tom. Ledaren läser upp påståenden och om de **inte** instämmer i påståendet ska de resa sig och sätta sig på en annan stol. Genom att sitta kvar markerar eleven att den **instämmer** i påståendet.

Vid varje påstående kan ledaren låta några motivera varför de flyttade respektive satt kvar. Övningen kräver ett visst tempo så undvik långa diskussioner.

- De som ”leker” med eld gör det för att vara tuffa
- De som ”leker” med eld förstår inte vilka konsekvenser det kan få
- Jag skulle nog haka på om mina kompisar föreslår att vi ska tända eld på något
- Om min kompis eldar och jag bara tittar på, är det inte mitt fel om det händer något
- Eldar man bara lite grann är det inte så farligt
- Om jag såg någon som tände på något, skulle jag nog inte våga hindra det
- Jag skulle larma 112 även om det var min kompis som råkat orsaka en brand
- Jag skulle larma 112 även om jag själv råkat orsaka en brand
- Det är inte så viktigt att lära sig om eld

Facit till ”Sant eller falskt”

Deltagarna kan vara ensamma eller indelade i lag. Ledaren läser upp påståenden och låter sedan varje lag eller deltagare svara på frågorna muntligt eller skriva ner sina svar. Diskutera igenom svaren efteråt. Det understruken svaret är rätt svar.

Den som startar en brand kan hamna i fängelse

SANT eller FALSKT

Den som startar en brand kan få betala mycket pengar i skadestånd

SANT eller FALSKT

Man är inte straffmyndig förrän man är 18 år

SANT eller FALSKT

Om du är med en kompis som startar en brand, kan du också dömas till straff

SANT eller FALSKT

Även om man startat en brand i en tom byggnad kan man dömas till mordbrand

SANT eller FALSKT

Autentiska berättelser

Här följer tre berättelser relaterade till problematiken med anlagd brand. Skildringarna är hämtade ur verkligheten och kan användas som diskussionsunderlag alternativt rollspel. Skildringarna finns även anvgivna i elevmaterialet.

Brand i skola

Två femtonåriga pojkar hade tråkigt. Trots att det var en fin kväll mitt under sommarlovet hade de inget att göra. Av en tillfällighet passerade de en skola där de varit elever tidigare. På en altan på baksidan stod ett par soffor och ett bord. Där fanns också några sittdynor av skumgummi. Pojkarna fick ett infall att ställa en av dynorna mot skolans yttervägg och tända eld på den. Sedan gick de därifrån. En stund senare hörde de sirener och såg ett rökmoln från det håll där skolan låg. De förstod att de hade vållat en omfattande brand. Lågorna från den brinnande dynan hade trängt in under taket och spridit sig till vinden över den stora enplansbyggnaden.

Pojkarna var kända av polisen sedan tidigare.

De blev snabbt avslöjade och erkände att de tänt eld på sittdynan. Däremot sa de att de inte begripit att branden kunde sprida sig in i byggnaden. Det trodde dock inte domstolen på. Domaren menade att om man tänder eld på en dyna av skumgummi och ställer den mot en trävägg, måste man förstå att branden kan sprida sig.

Pojkarna dömdes till mordbrand. Straffet är minst två och högst åtta års fängelse. På grund av sin låga ålder slapp pojkarna fängelsestraff. Däremot blev de ersättningskyldiga för skadorna, sammanlagt drygt fem miljoner kronor. Trots att beloppet senare reducerades innebär det att de kan få svårt att få banklån, hyra egen lägenhet eller skaffa telefonabonnemang.

”Vi hade ingenting att göra”

Felix, 13 år och hans kompis Emma, 15 år hade tråkigt och ingenting att göra. Felix lånade Emmas tändare och satte eld på en sopsäck utanför skolan. När de trodde att elden hade slocknat gick de där ifrån. Men elden hade inte lagt sig utan tog ny fart. Klockan tre på natten knackade polisen på hos Felix och de letade igenom alla hans saker. Den natten hade skolan brunnit ner.

Emma dömdes till mordbrand och var tvungen att betala 200 000 i skadestånd. Felix blev omhändertagen av de sociala myndigheterna och kommunen stämde honom på två miljoner kronor.

”Känns väldigt jobbigt för varken mamma, pappa eller jag kan betala tillbaka. Livet ser väl inte helt perfekt ut.”

Felix, 13 år

Göteborgsbranden

Strax före midnatt den 28 oktober 1998 utbröt en brand i en föreningslokal på Hisingen i Göteborg där omkring 400 ungdomar hade samlats till fest.

Maxantalet i lokalen hade överskridits kraftigt och utrymningsvägarna var blockerade. Lokalen övertändes snabbt och det slutade med att 213 ungdomar skadades och 63 dog, de flesta av rökgasförgiftning. Alla var under 20 år och den yngsta var 12 år.

Branden är en av de värsta i modern tid i vårt land.

I januari 2000, anhölls och häktades tre ungdomar, 19, 20 och 21 år, misstänkta för att ha anlagt branden. Ytterligare en person, 19 år gammal, anhölls i februari.

I förhören medger en av dem att han tänt eld i trapphuset, för att hämnas att han inte kom in gratis på festen. Han menade inte att skada någon. Brandlarmet skulle gå, brandkåren komma och festen stoppas. Så blev det inte.

Ungdomarna dömdes för grov mordbrand. Den som anlade branden dömdes till åtta års fängelse, de andra två dömdes till sju års fängelse. Den som släppt in de andra i trapphuset dömdes till slutna ungdomsvård i tre år.

Arrangör och lokalägare slapp rättsliga konsekvenser trots att inte säkerhetsföreskrifter följts, vilket i hög grad bidrog till olyckans omfattning.

Gör en kampanj

Låt eleverna göra en kampanj mot anlagda bränder i form av exempelvis en affisch eller broschyr.

Fakta om anlagda bränder finns på www.msb.se/sv/Forebyggande/Brandskydd/Anlagd-brand/ där det även finns länkar till andra aktuella webbplatser.

Filmtips

- *Det var inte meningen*
längd 26 min

Filmen handlar om en mordbrand och är gjord av Göteborgs stads eget försäkringsbolag Göta Lejon.

Beställ på Filmateljén, telefon 0703-891089 eller filmateljen@filmateljen.com.

- *Upp i rök*
längd 15 min

Filmen handlar om skolbränder. Vi får lära oss om konsekvenserna och träffa bl a elever, lärare, brandmän och polis. Med filmen följer även en studiehhandledning.

Beställ på www.kunskapsmedia.se

Material att läsa vidare i kring lek med eld och anlagd brand

- Boken *Att leka med elden* – en bok om barn, eld och brand

Finns att beställa på www.msb.se/sv/Produkter-tjanster/Publikationer/

Filmen *Upp i rök* samt andra informationsmaterial finns även att beställa på Brandskyddsföreningens webbplats www.brandskyddsforeningen.se/pa-arbetet/valj-omrade-har/anlagd-brand/informations-material_3_1

Aktuella länkar

www.msb.se/sv/Forebyggande/Brandskydd/Anlagd-brand/

www.msb.se/sv/Produkter--tjanster/Publikationer/

www.brandskyddsforeningen.se/pa-arbetet/valj-omrade-har/anlagd-brand

Varje år anläggs omkring 10 000 bränder. Även om allt från papperskorgar till industrier drabbas anläggs de flesta bränder i bostadshus och skolor. Räddningstjänsten gör i snitt 400 utryckningar per år till brandhärjade skolor, vilket innebär att det brinner på minst en skola om dagen i Sverige. Det sker även mindre bränder som skolorna hanterar själva och som därmed inte kommer med i statistiken.

Anlagda bränder medför mänskligt lidande, stora materiella kostnader, ekonomiska förluster och otrygghet för många. Den totala kostnaden för anlagda bränder uppgår till ca 1 miljard kronor per år.

Det förekommer slarv och bus kring brandlarm, exempelvis intryckt larmknapp, eldning under detektor etc. Konsekvensen av frekvent utlösta brandlarm, förutom kostnaden vid utryckning, kan bli att brandlarmet till slut inte tas på allvar samt att brandstationen blir obemannad vid en utryckning. Om ett nytt larm utlöses inom samma område måste en räddningsstyrka från en annan station åka på larmet. Detta innebär att utryckningstiden förlängs på grund av att den styrka som egentligen skulle ha åkt befinner sig på falsklarmsuppdrag.

Pyromani, det vill säga att anlägga bränder på grund av tvångsmässigt beteende, svarar för högst 10 % av de anlagda bränderna.

Har du koll?

Anlagd brand

Barn och ungdomars lek med eld

80 % av alla elever som går på högstadiet har någon gång lekt med eld. Barn och ungdomar under 18 år står för 60 % av alla anlagda bränder.

I boken *Att leka med elden*, av Terjestam/Rydén gjorde Wooden & Berkey en indelning utifrån en kombination av barns eldande, karaktär och deras motiv. De identifierade fyra grupper av anläggare:

- De barn som råkar anlägga eld när de leker med tändstickor
- De barn som anlägger eld som ett rop på hjälp
- De barn som anlägger eld som en del av ett brottsligt beteende
- De barn som anlägger eld som en effekt av grava psykologiska störningar

Det finns mycket starka samband mellan självbild och eldlekar. De som leker mycket med eld har ofta en sämre självbild och ett sämre självförtroende. Barn och ungdomar leker med eld på grund av sysslolöshet och nyfikenhet men sällan för att de avsiktligt vill förstöra.

Hos ungdomar framträder också fascinationen av eld och vad eld kan åstadkomma; både bygga upp och förstöra. Det är vanligast att ungdomar leker med eld när de är tillsammans med andra då de känner sig säkrare och vågar prova mer.

Det är viktigt att ungdomarna förstår att även om de själva anlagt branden är det viktigt att kalla på hjälp. Ungdomar har ofta en övertro på sin förmåga att klara av vissa situationer.

Konsekvenser för den som anlägger brand

Eldlekar som sker i grupp kan minskas genom att eleverna får förståelse för de eventuella följderna som "leken" kan få. De måste lära sig att varje enskild individ har ett eget ansvar för vad som sker, oavsett hur många som deltar, och att ta konsekvenserna av sitt agerande.

Konsekvenserna för de som anlägger bränder blir ofta väldigt omfattande. Den som er-tappas med att ha anlagt en brand kan dömas till både fängelse och vara tvungen att betala ersättning för de skador som har uppstått. Hon eller han kan också få problem med att söka arbete, låna pengar, hyra lägenhet, få lämplighetsintyg för körkort med mera.

En person som fyllt 15 år betraktas som straffmyndig och kan därmed dömas till påföljd enligt svensk lag. Personer under 15 år begår också brott om de utför en straffbelagd handling, även om de inte själva kan dömas till straff för brottet. Socialtjänstutredningen kopplas in om personen är under 15 år.

Vid bötesstraff ligger belastningen (prick i polisregistret) registrerad under 5 år. Innebär påföljden villkorlig dom, besöksförbud eller skyddstillsyn ligger belastningen kvar 10 år.

Vad säger lagen?

Brottsbalken

Brottsbalken säger att den som anlägger en brand som innebär fara för liv, hälsa eller omfattande förstörelse ska dömas för mordbrand till fängelse i lägst två och högst åtta år.

Nästan alla anlagda bränder i eller intill byggnad betecknas som mordbrand även om det vid brandtillfället inte vistas några människor där.

Om branden anläggs där den kan innebära fara för många människor, till exempel i ett tätbebyggt område, dömer man till grov mordbrand. Det innebär fängelse i lägst sex och högst tio år, eller livstid.

Skadeståndslagen

Skadeståndslagen säger att den som skadar någon eller något avsiktligt eller oavsiktligt kan dömas för brott och samtidigt bli tvungen att betala skadestånd, d v s ersätta skadan med t.ex. läkarkostnader, sjukfrånvaro, begravningskostnader, sakens värde, reparationskostnader etc.

Grundregeln är att även barn under 15 år får betala skadestånd, vilket kan anpassas efter åldern om familjen inte har ansvarighetsförsäkring. Ju äldre ett barn är desto starkare är skälen för att barnet kan bli skadeståndsskyldigt, kan inte barnet betala kan föräldrarna bli tvungna att betala skadeståndet i stället. Observera att det inte enbart handlar om avsiktlig skada, utan att det också gäller oaktsamhet eller vårdslöshet.

Lagen om skydd mot olyckor

Enligt lagen om skydd mot olyckor (LSO) skall den som får kännedom om en brand som innebär fara för hälsa, liv och miljö, varna dem som är i fara och vid behov tillkalla hjälp. Skyldigheten att varna och tillkalla hjälp gäller även vid överhängande fara för brand.

Mer information av lagtexter finner du på Rättsnätets webbplats www.notisum.se

Larma 112

Även om du själv startat branden eller varit passiv åskådare är det viktigt att larma.

Förebyggande arbete

Forskning har visat att föräldrar överskattar barn och ungdomars förmåga att klara vissa situationer och att föräldrarna inte ger dem kunskap om eld och eldhantering. En anledning till detta verkar vara att de helt enkelt inte är medvetna om barnens och ungdomarnas eldhantering, och om hur vanligt det är att de leker med eld.

Ungdomar behöver handledning, aktivt engagemang och någon som visar intresse för dem i dessa frågor. Detta kan minska riskerna för lek med eld och anlagd brand för denna åldersgrupp.

Att ha kunskap om eld och hur snabbt eld kan leda till brand kan förebygga och förhindra farliga eldlekar (mer information om brandförlopp finner du under avsnittet "Brandteori"). Därför behöver vuxna kontinuerligt ge denna kunskap, både teoretiskt och praktiskt.

Andra delar som är viktiga i det förebyggande arbetet mot anlagd brand är regelbunden information i skolan och en samverkan mellan polis, kommunal räddningstjänst och försäkringsbolag. Det är även viktigt med kontinuerlig uppföljning av bränder och brandutredningar så att de som anlägger bränder ställs till svars för sina handlingar. I nuläget identifieras gärningsmannen i enbart 10 % av fallen.

Mer information

Mer information om forskning om barn och ungdomar och bränder samt anlagd brand hittar du på www.msb.se/sv/Forebyggande/Brandskydd/Anlagd-brand/Barn-eld/

Du kan också hitta mer information om forskning om anlagd brand på Brandskyddsföreningens webbplats www.brandskyddsforeningen.se/pa-arbetet/valj-omrade-har/anlagd-brand/brandforsks_satsning_pa_anlagd_brand_1

Aktuella länkar

www.notisum.se

www.msb.se/sv/Forebyggande/Brandskydd/Anlagd-brand/Barn--eld/

Verklig händelse

”Vi hade ingenting att göra”

Felix, 13 år och hans kompis Emma, 15 år hade tråkigt och ingenting att göra. Felix lånade Emmas tändare och satte eld på en sopsäck utanför skolan. När de trodde att elden hade lagt sig gick de där ifrån. Men elden hade inte slocknat utan tog ny fart. Klockan tre på natten knackade polisen på hos Felix. Då hade skolan brunnit ner.

Emma dömdes till mordbrand och var tvungen att betala 200 000 i skadestånd.

Felix blev omhändertagen av de sociala myndigheterna och kommunen stämde honom på två miljoner kronor.

Lätt att förlora kontrollen

En del tycker det är spännande med eld och tänker inte på att en liten eld kan vara början till en katastrof. Det är lätt att förlora kontrollen över elden så att den utvecklas till en stor brand, både egendom och liv kan skadas.

Kan en minderårig straffas?

En person som fyllt 15 år betraktas som straffmyndig och kan därmed dömas enligt svensk lag. Den som anlägger en brand som innebär fara för liv, hälsa eller omfattande förstörelse ska dömas för mordbrand till fängelse i lägst två och högst åtta år.

Har du koll? Anlagd brand

Den som anlägger en brand kan få problem med att hyra bostad, låna pengar, söka jobb, få lämplighetsintyg inför körkort mm. Enligt skadeståndslagen kan även en minderårig tilldömas att betala stora skadestånd.

Att fundera över...

- Varför ”leker” en del med eld?
- Hur tror du den som anlagt en brand känner sig?
- Om man startar en brand kan straffet bli skadestånd och fängelse. Förutom detta, kan det få andra konsekvenser?
- Vad skulle du göra om din kompis föreslår att ni ska tända eld på något?
- Allt som förstörts i bränder går inte att ersätta. Vad är oersättligt för dig?

Och du...!

*Det är viktigt att alltid larma 112
– även om du själv råkat starta branden.*

Verkliga händelser

Brand i skola

Två femtonåriga pojkar hade tråkigt. Trots att det var en fin kväll mitt under sommarlovet hade de inget att göra. Av en tillfällighet passerade de en skola där de varit elever tidigare. På en altan på baksidan stod ett par soffor och ett bord. Där fanns också några sittdynor av skumgummi. Pojkarna fick ett infall att ställa en av dynorna mot skolans yttervägg och tända eld på den. Sedan gick de därifrån. En stund senare hörde de sirener och såg ett rökmoln från det håll där skolan låg. De förstod att de hade vållat en omfattande brand. Lågorna från den brinnande dynan hade trängt in under taket och spridit sig till vinden över den stora enplansbyggnaden.

Pojkarna var kända av polisen sedan tidigare. De blev snabbt avslöjade och erkände att de tänt eld på sittdynan. Däremot sa de att de inte begripit att branden kunde sprida sig in i byggnaden. Det trodde dock inte domstolen på. Domaren menade att om man tänder eld på en dyna av skumgummi och ställer den mot en trävägg, måste man förstå att branden kan sprida sig.

Pojkarna dömdes till mordbrand. Straffet är minst två och högst åtta års fängelse. På grund av sin låga ålder slapp pojkarna fängelsestraff. Däremot blev de ersättningsskyldiga för skadorna, sammanlagt drygt fem miljoner kronor. Trots att beloppet senare reducerades innebär det att de kan få svårt att få banklån, hyra egen lägenhet eller skaffa telefonabonnemang.

Göteborgsbranden

Strax före midnatt den 28 oktober 1998 utbröt en brand i en föreningslokal på Hisingen i Göteborg där omkring 400 ungdomar hade samlats till fest.

Maxantalet i lokalen hade överskridits kraftigt och utrymningsvägarna var blockerade. Lokalen övertändes snabbt och det slutade med att 213 ungdomar skadades och 63 dog, de flesta av rökgasförgiftning. Alla var under 20 år och den yngsta var 12 år.

Branden är en av de värsta i modern tid i vårt land.

I januari 2000, anhölls och häktades tre ungdomar, 19, 20 och 21 år, misstänkta för att ha anlagt branden. Ytterligare en person, 19 år gammal, anhölls i februari.

I förhören medger en av dem att han tänt eld i trapphuset, för att hämnas att han inte kom in gratis på festen. Han menade inte att skada någon. Brandlarmet skulle gå, brandkåren komma och festen stoppas. Så blev det inte.

Ungdomarna dömdes för grov mordbrand. Den som anlade branden dömdes till åtta års fängelse, de andra två dömdes till sju års fängelse. Den som släppt in de andra i trapphuset dömdes till sluten ungdomsvård i tre år.

Arrangör och lokalägare slapp rättsliga konsekvenser trots att inte säkerhetsföreskrifter följts, vilket i hög grad bidrog till olyckans omfattning.